

Skolbränder och skolbrandsprevention

- Underlag för planerade insatser enligt "Karlstadsmodellen"

Anlagd brand

Kan man förebygga anlagda bränder och annan skadegörelse i skolor med miljöinriktade åtgärder? Den bedömningen gör man i Karlstads kommun med stöd i kriminologisk teori och erfarenheter från andra sektorer. Den traditionella ansatsen är annars att kombinera brandtekniska åtgärder med ett mer individorienterat perspektiv riktat mot gärningspersoner. Syftet med föreliggande rapport är att ge en djupare belysning av den teoretiska grundvalen för en bredare miljöinriktad strategi, samt att peka på möjligheter att följa och utvärdera effekter av en lokal tillämpning. I bilaga redovisas även en forskningsöversikt kring den vetenskapliga evidens som idag föreligger beträffande miljöinriktad brottsprevention.

Anlagda skolbränder är ett växande problem för både elever, lärare, kommuner och samhällsekonomin. Kostnaderna för skolbränder beräknas årligen uppgå till 500 miljoner kronor. Uppskattningen är sannolikt i underkant då mörkertalet avseende anlagd brand bedöms vara stort. En stor del av bränderna inträffar under skoltid med mindre konsekvenser som följd, detta då branden snabbare kan upptäckas och släckas. De mer omfattande bränderna sker oftast på kvällar och helger då upptäcktsrisken är lägre. Anlagd brand ska dock inte ses som en isolerad händelse, utan är ofta kulmen på en stegrande spiral av skadegörelse och oroligheter inom skolan.

Karlstads kommun utgör inget undantag ifråga om skadegörelse och anlagd brand inom skolans värld. Kommunen har därför tagit fram en modell för hur antalet skolbränder kan minskas genom säkerhets- och trygghetsskapande åtgärder gällande skolans fysiska miljö. Modellen är inspirerad av teorier kring "Situationell prevention" och "Crime prevention through environmental design" (CPTED), två likartade tankesätt i den kriminologiska litteraturen om hur den befintliga och planerade fysiska miljön kan påverkas och förändras i syfte att minska brott och otrygghet. Det brottsförebyggande arbetet handlar om att minska lockelsen och antalet tillfällen att begå brott genom att göra det svårare, mer riskfyllt och mindre lönsamt för gärningspersonen. Vid införande av "Karlstadsmodellen" bör dessutom personal och elever i skolan engageras och involveras i säkerhetsarbetet genom en så kallad empowermentstrategi för att främja engagemang och delaktighet. Delaktigheten kan ge positiva effekter i form av ökad självkänsla samt en förstärkt upplevelse av "äganderätt" till skolan, där skadegörelse och brand inte längre accepteras av någon.

Situationell prevention och "Crime prevention through environmental design" (CPTED) är etablerade metoder, främst i USA, Australien och England. Metoderna används i brottsförebyggande syfte inom en rad olika områden och miljöer, dock ännu knappast med avseende på brandanläggelse. I bilaga redovisas mer detaljerat hur ansatsen bidragit till att minska brottsligheten inom olika arenor, vilket ger visst vetenskapligt stöd för att miljöinriktade åtgärder bör kunna minska skadegörelse och brand även inom skolan. De granskade studierna är alla gjorda utomlands och anpassade efter en annorlunda kontext än den svenska. Vid ett eventuellt införande av Karlstadsmodellen i svenska skolor är det därför viktigt att vetenskapligt kunna utvärdera och mäta effekterna för att säkrare kunna säga att arbetssättet fungerar även i svensk skolmiljö och beträffande anlagda bränder. Lämpliga utvärderingsformer kan vara fallstudier och kvasiexperimentell design, eller en kombination av de båda. Inom fallstudien försöker man genom en s.k. processutvärdering skapa sig en bättre förståelse kring hur skolan valt att använda sig av den nya kunskapen vad gäller situationell prevention och empowerment. Vid användandet av en kvasiexperimentell metod jämförs skillnader i antalet utförda skadegörelsebrott före och efter införd intervention. Jämförelse av resultaten sker även mot kontrollgrupper.

Rapport

Rapporten "Skolbränder och skolbrandsprevention – underlag för planerade insatser enligt Karlstadsmodellen" kan laddas ned från www.brandforsk.nu. Brandforsks projektnummer 903-081.

Kontaktpersoner

Ytterligare information kan erhållas av projektledaren Ragnar Andersson vid Karlstads Universitet, ragnar.andersson@kau.se.